

УДК 338.22:332.14

Проданова І. І.,*кандидат економічних наук, доцент кафедри теорії економіки та управління Інституту економіки та управління у нафтогазовому комплексі Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу,***Бережницька У. Б.,***кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки підприємства Інституту економіки та управління у нафтогазовому комплексі, Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу*

ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ, СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ БІЗНЕС-ІНКУБАТОРА В ІВАНО-ФРАНКІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

У статті висвітлено особливості започаткування діяльності та розвитку бізнес-інкубатора (БІ) в Івано-Франківській області, розроблено модель його функціонування. Виділено критерії оцінювання складових майбутнього успіху учасників БІ. Обґрунтовано рекомендації щодо роботи БІ на перспективу та шляхи підвищення його результативності.

Ключові слова: бізнес-інкубатор, учасник бізнес-інкубатора, мале підприємництво, регіон.

В статті освещены особенности начала деятельности и развития бизнес-инкубатора (БИ) в Ивано-Франковской области, разработана модель его функционирования. Выделены критерии оценки составляющих будущего успеха участников БИ. Обоснованы рекомендации по работе БИ на перспективу и пути повышения её результативности.

Ключевые слова: бизнес-инкубатор, участник бизнес-инкубатора, малое предпринимательство, регион.

In the article the features of establishment of activity and development of business-incubator (BI) are reflected at the Ivano-Frankivsk region, the model of his functioning is worked out. The criteria of evaluation of constituents of future success of participants of BI. Recommendations are reasonable in relation to work of BI on a prospect and ways of increase of her effectiveness.

Keywords: business-incubator, participant of business-incubator, small enterprise, region.

Постановка проблеми. На сучасному етапі свого розвитку економіка України схильна до кардинальних змін, зумовлених такими загальносвітовими явищами, як глобалізація, поглиблення міжнародного поділу праці, підвищення відкритості національних економік, зростання ролі технологій, людського капіталу та інформації, прагнення до інноваційного розвитку і максимального використання економічного потенціалу, що, своєю чергою, стимулюють розвиток економічної інтеграції й регіональної диференціації.

Все це вимагає пошуку альтернативних інноваційних механізмів стимулювання розвитку суб'єктів бізнесу, в тому числі й малого підприємництва (МП). Одним із дієвих інфраструктурних елементів його підтримки, розрахованих на довгостроковий період, є інкубація бізнесу. Бізнес-інкубування представляє собою надання комплексної підтримки новоствореному суб'єктові підприємницької діяльності з метою полегшення та прискорення входження його на ринок і досягнення бажаного підприємницького результату. При цьому варто зазначити, що наявна інфраструктура регіонального підприємницького розвитку досі не має свого концептуального й методологічного забезпечення, а наявна потреба в ньому для поліпшення якості стратегій і різних програм та планів територіального розвитку актуалізують дослідження в цьому напрямі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Різні аспекти бізнес-інкубування висвітлені в працях Н. Кожевіної, С. Коробова, Н. Прилепи, О. Рожени, В. Яремія та ін. [1–4]. Проте стан теоретичних і методичних розробок вітчизняних вчених у сфері створення сприятливих умов розвитку малого бізнесу, зокрема у вигляді БІ, не дозволяє сьогодні державним органам управління ефективно впливати на процеси становлення і розвитку підприємницького сектора. Особлива актуальність при цьому належить врахуванню регіональних умов розвитку МП, що визначає особливості створення, становлення й функціонування БІ в ньому.

Мета і завдання дослідження. Метою цієї статті є висвітлення особливостей заснування, становлення та розвитку БІ в Івано-Франківській області, розробка рекомендацій щодо його роботи на перспективу та шляхів підвищення результативності функціонування.

Виклад основного матеріалу. Аналіз розвитку МП Івано-Франківської області та його впливу на економіку регіону дає підстави дійти висновку, що в сучасних умовах сектор МП так і не став провідним чинником зростання регіональної економіки. Незважаючи на те, що за кількісними критеріями МП Івано-Франківщини знаходиться не на останньому місці серед регіонів України та відповідає рівню розвинутих країн світу, частка реалізованої продукції (робіт, послуг) суб'єктів МП в загальному обсязі

реалізації підприємств області є невисокою [5, с. 80]. Сприяти розвитку МП в регіоні повинен такий інфраструктурний елемент інноваційного типу як Бі, що представляє собою найбільш вдалу форму організаційної та ресурсної підтримки малих підприємств на початковому етапі їх діяльності.

Ключові завдання, які успішно вирішує Бі, – це комплексна бізнес-допомога тим, хто відкриває власну справу, створення сприятливих умов для розвитку бізнесу, забезпечення пільгами усіх починань. Саме ця структура, як підтверджує світова практика, вважається кращим стимулятором розвитку малого та середнього бізнесу й останнім часом набуває все більшої популярності в Україні.

Бі пропонує: надання приміщення для офісів (майстерень) на умовах оренди за цінами, які нижчі ринкових, із гнучкими умовами одержання додаткової площі на вимогу; адміністративні та технічні послуги (телефон, факс, копіювання); приміщення для конференцій, зустрічей і т. д.; консалтинг, бізнес-планування для починаючих і потенційних підприємців.

Діяльність Бі, незалежно від його спеціалізації, має характер інноваційної, яка приносить значний соціально-економічний ефект для економіки тієї території, на якій він працює. Як підтверджує світова практика, оптимальним визначається такий склад засновників і організаторів Бі: великий науковий або навчальний центр, велике підприємство, потужний фінансовий агент або спонсор. Бі на етапі їх становлення не можна розглядати як комерційні підприємницькі структури (хоча їхня господарська діяльність як одне із джерел фінансування суто інкубаційної діяльності є можливою і навіть бажаною), оскільки вони на початковому етапі своєї діяльності не можуть бути високорентабельною формою вкладення капіталу.

Хоча часто навчальні й наукові центри неспроможні виступати фінансовими інвесторами при організації й заснуванні Бі через їх слабе фінансове становище. Однак саме на їх базі та з використанням їхніх виробничих площ і наукових розробок, а також висококваліфікованого кадрового потенціалу створення Бі є найбільш ефективним й доцільним.

Створюючи Бі, важливо виважено підбирати його учасників, правильно оцінюючи складові їх майбутнього успіху: бізнес-ідеї, команди і ринкового потенціалу фірми (рис. 1).

Рис. 1. Складові майбутнього успіху учасників Бі та критерії їх оцінки

Більшість зарубіжних інкубаторів функціонують у складі технопарків, кластерів, промислових зон тощо. В Україні кількість технопарків, які мають у своєму складі Бі, є порівняно невеликою. Необхідно створювати і розвивати спеціальні виробничо-технологічні зони на базі підприємств, що діють, або, щоб уникнути труднощів, пов'язаних із реконструкцією площ, не пристосованих під потреби малих підприємств, на нових площах [6, с. 230].

Проте серед значної кількості зареєстрованих Бі, успішних прикладів їх функціонування вкрай мало. У чому ж причина слабого розвитку таких структур? На жаль, український підприємець ще не готовий приймати та результативно використовувати ту допомогу, яку йому прагнуть і можуть запропонувати. Фактично більшість технопарків, Бі, інноваційних центрів та інших подібних інститутів зайняті тільки питанням експлуатації інфраструктури й «організації» різних пілг. Однак вони не виробляють головної послуги, заради якої створюються своєрідну структури у всьому світі – «виращування» конкурентоспроможних компаній, лідерів ринку. Тому Бі повинні робити основний акцент на надання якісних консалтингових, адміністративних та інших управлінських послуг із розвитку починаючих компаній.

Роль держави у сфері розвитку підприємництва полягає в тому, щоб створювати сприятливі умови, зрозумілі та рівні для всіх правила поведінки на ринку. Образно державна підтримка МП пов'язана з необхідністю компенсації нерівних умов, у яких перебувають суб'єкти малого бізнесу порівняно з великими підприємствами, а також з допомогою тим особам, що розпочинають власну справу.

Процес створення та забезпечення подальшої результативної роботи Бі вимагає розробки певного алгоритму дій, загальні методичні рекомендації до якого передбачають: визначення спеціалізації Бі та площ розташування; облаштування приміщення та закупівля необхідного обладнання; джерел фінансування; організаційно-правової форми; концепції діяльності; підписання угоди між учасниками, які створюють інкубатор.

Фактично шлях заснування, становлення та розвитку Громадської організації «Бізнес-інкубатор в Івано-Франківській області» (ГО «Бі в ІФ») пройшов всі вищезазначені кроки.

ГО «Бі в ІФ» була створена 14 березня 2011 р. на виконання заходів проекту «Підвищення підприємницького потенціалу прикордонного регіону шляхом створення інституцій підтримки підприємництва» Програми прикордонного співробітництва «Європейський інструмент сусідства і партнерства Угорщина-Словаччина-Румунія-Україна 2007-2013». Організація має місцевий статус та поширює свою діяльність на території Івано-Франківської області. Це добровільне громадське формування, створене на основі єдності інтересів, для спільної реалізації громадянами своїх прав і свобод та є громадською не-прибутковою організацією.

Важливою особливістю становлення й розвитку Бі в регіоні є його ефективна співпраця з: Регіональним консультативно-інформаційним центром м. Прешова (Словаччина); Українським та Регіональним фондами підтримки підприємництва; Івано-Франківською обласною державною адміністрацією; Регіональним фондом підтримки підприємництва по Івано-Франківській області; Івано-Франківським національним технічним університетом нафти і газу (ІФНТУНГ; Українсько-канадським СП «МБЕРІФ-Бізнес-центр».

В основному діяльність організації зосереджена на підтримці суб'єктів підприємництва області, їх промоціюванні, лобіюванні інтересів бізнесу, зменшення соціальної напруженості в регіоні, створення сприятливих умов, відповідного мікроклімату для новостворених суб'єктів господарювання, зокрема: надання офісних приміщень для ведення підприємницької діяльності, повний спектр бізнес-послуг (консалтинг, надання кваліфікованих консультацій з економічних, фінансових, юридичних, організаційно-виробничих питань), сприяння у пошуку партнерів, інвесторів, виробничих площ та фінансових ресурсів.

У сфері формування інфраструктури підтримки та розвитку підприємницької діяльності в області вже є певні досягнення. Зокрема, у Городенківському та Рогатинському районах області створено два місцеві осередки ГО «Бі в ІФ».

ГО «Бі в ІФ» налагодили тісне співробітництво з міжнародними організаціями з питань розвитку підприємництва, стимулюється впровадження ефективних механізмів партнерської взаємодії органів державної влади та місцевого самоврядування.

Процес бізнес-інкубування в ГО «Бі в ІФ» має певні переваги:

– гнучкі умови використання офісних облаштованих робочих місць і відсутність довгострокової прив'язки до визначеного об'єкта підвищують «мобільність» учасника Бі;

– безпосередній доступ до комплексу «офісних» та консалтингових послуг дозволяє уникнути необхідності збільшення кількості працівників і потреби у придбанні основних фондів, що скорочує і робить більш раціональними витрати на функціонування суб'єкта підприємницької діяльності;

– консультування, надання інформації, а також навчально-тренінговий супровід, допомагають підприємцям ефективно розвиватися і виходити за рамки «початківця».

З метою скорочення витрат і ризиків на етапі старту й початкового розвитку проектів Бі пропонує комплексну підтримку підприємців, що передбачає надання їм бізнес-послуг.

У цілому формування і реалізацію політики підтримки й розвитку Бі як елемента інноваційної інфраструктури повинні забезпечувати органи державної влади та місцевого самоврядування всіх рівнів при взаємодії з науковими установами, суспільними союзами й об'єднаннями підприємців. Адже головним завданням Бі є допомога тим, хто відкриває власну справу, тобто сприяння діяльності на початковій стадії. Найбільшу користь підприємцям у Бі приносять: всебічна, комплексна підтримка; повна концентрація на власних підприємницьких завданнях і зниження витрат на управлінський апарат. Бі може забезпечувати зростання також венчурних інноваційних фірм шляхом прямої участі в розвитку їхнього бізнесу для забезпечення виживання і довгострокового зростання.

Місія проекту ГО «Бі в ІФ» полягає у забезпеченні структурних змін в економіці регіону за рахунок надання сприятливих умов для динамічного розвитку венчурних, інноваційних проектів, активізації інвестиційної діяльності, підтримки малого і середнього бізнесу; формуванні сприятливих організаційно-економічних умов для розвитку малого і середнього бізнесу, підвищення конкурентоздатності підприємств і компаній на ринку шляхом надання всебічної допомоги підприємцям на всіх етапах організації та функціонування підприємств, сприяння формуванню й розвитку інфраструктури підтримки малого та середнього бізнесу, створення нових робочих місць.

Якщо потенційний підприємець бажає заснувати власну справу, лише геніальної ідеї буде недостатньо. Її треба підкріпити розробленим бізнес-планом, який треба подати спеціальній конкурсній комісії ГО «Бі в ІФ», в якому обґрунтовано чітке бачення розвитку та «просування» проекту (опис, бюджет та шляхи залучення додаткових коштів). Якщо комісія вирішить, що план та ідея мають шанси на успіх, то підприємець отримує місце в інкубаторі, куди його можуть розмістити максимум на 2-3 роки. Кожний учасник Бі працює за власною схемою та має свої комерційні таємниці, у які не втручається керівництво інкубатора. Якщо в інкубаторі немає вакантних місць, претендента обов'язково повідомляють, коли воно з'явиться. Поки клієнт не може стати постійним членом Бі, його приймають в асоційовані члени, що дає право користуватися інформаційними та консалтинговими послугами. Така форма співпраці ідеально підходить для тих підприємств, які не потребують безпосереднього розміщення в межах інкубатора.

Групою експертів та консультантів ГО «Бі в ІФ» проведено детальний аналіз успішного досвіду створення та розвитку інкубаторів і, як результат, складений оптимальний план, представлений у моделі його функціонування, яка подана на сайті організації. Проте, на нашу думку, він недостатньо розкриває зміст та значення взаємних стосунків між Бі та його учасником, базові положення цієї співпраці.

Тому нами була запропонована модель функціонування ГО «Бі в ІФ», подана на рис. 2. Вивчаючи накопичений вітчизняний досвід формування і функціонування Бі можна визначити джерела їх фінансування та прибутків як комерційних підприємств.

Важливим питанням при налагодженні ефективної діяльності Бі є питання самофінансування. Сучасний досвід свідчить про наявність великої кількості серйозних проблем в Україні й за кордоном при переході інкубатору на самофінансування. Вирішення проблеми самофінансування для Бі є на цей момент найбільш актуальним та потребує свого обґрунтованого вирішення. Специфіка діяльності Бі полягає в тому, що надходження фінансових коштів від інкубованих фірм, насамперед на початковому етапі його функціонування (не менше 2-3 років), не в змозі покривати навіть поточні витрати діяльності. Тому на початковому етапі діяльності Бі потребує підтримки з боку державних, владних структур.

Концепція інкубації бізнесу полягає у створенні умов для перетворення новачка у сфері підприємництва на успішного суб'єкта підприємницької діяльності з випробуваним бізнес-проектом та успішно функціонуючим прибутковим бізнесом і одночасним вирішенням інвестиційних проблем. Враховуючи традиційно віддалену від індивідуального прийняття ризикових рішень ментальність значної частини наших громадян, велика увага у становленні бізнесмена повинна приділятися формуванню підприємницького світогляду.

Передбачається, що у Бі майбутній підприємець отримає необхідні знання з основ підприємництва, маркетингу, антикризового менеджменту та професійні знання відповідно до вибраного виду діяльності; бізнес-ідея пройде шлях від попередніх бізнес-очікувань до реалізованого бізнес-проекту, а початкові інвестиції перетворяться на прибуток. Така модель процесу інкубації бізнесу дасть змогу мінімізувати втрати від прийняття непрофесійних рішень з одночасним підвищенням рівня професіоналізму новачка у сфері підприємницької діяльності [7, с. 45].

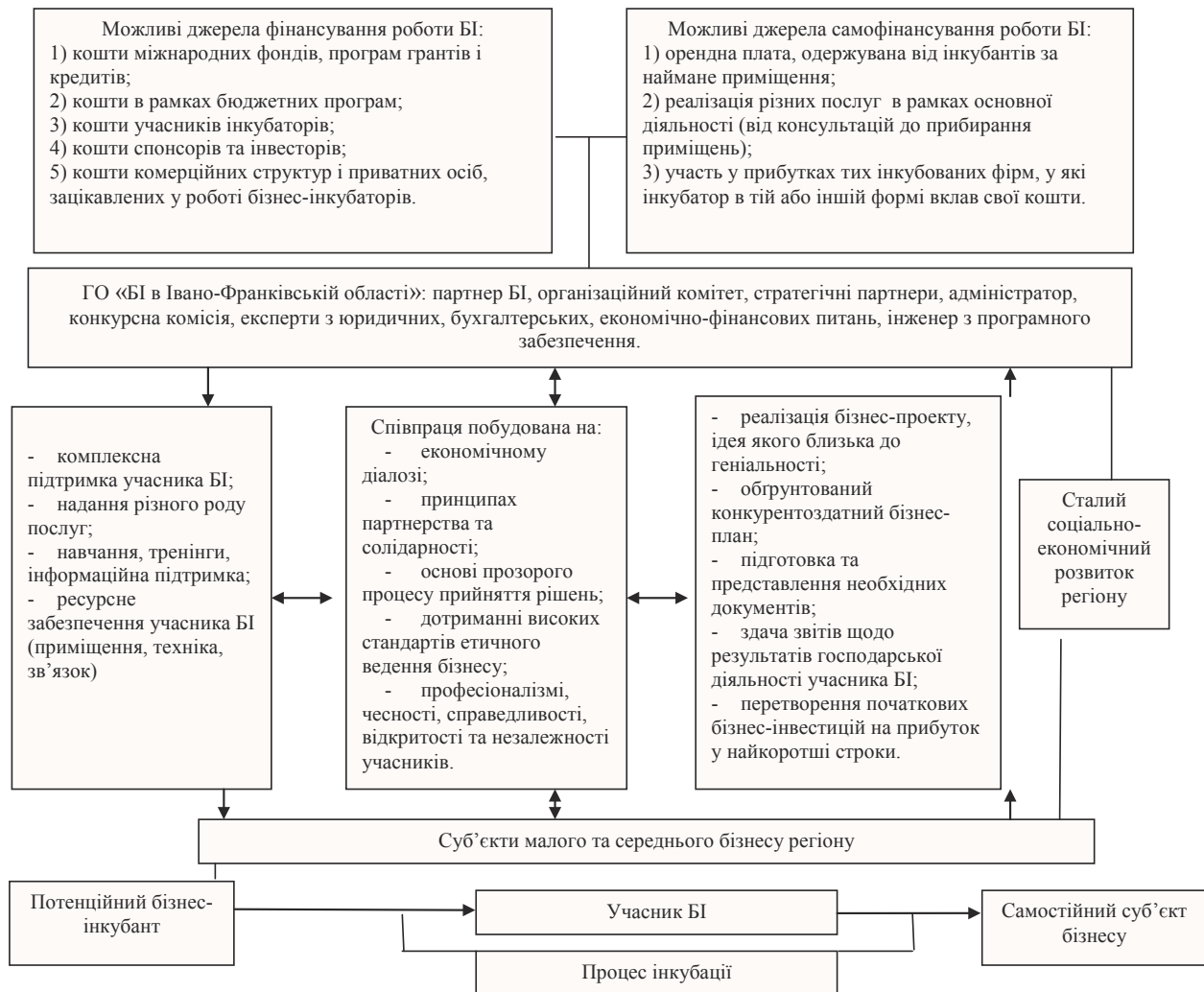

Рис. 2. Модель функціонування ГО «БІ в ІФ»

Здійснення практичної роботи досліджуваного БІ переважно повною мірою відповідає загально визначеним теоретичним положенням, проте має чимало особливостей.

Для повноцінної діяльності БІ повинен мати необхідні приміщення (виходячи з закордонного досвіду – 1000-2000 м²), матеріально-технічну базу (офісна техніка, Інтернет, навчальні класи, конференц-зал, бібліотека), кваліфікований штат, а також консультантів і викладачів, що працюють, як правило, на контрактній основі [8]. ГО «БІ в ІФ» розпочала свою діяльність, маючи у розпорядженні близько 286 м² площі, де створено 30 місць для роботи інкубантів, оснащених персональними комп'ютерами та всіма необхідними технічними ресурсами; 3 кабінети ведення переговорів; конференц-зал на 60 осіб (який може трансформуватися у зал для проведення тренінгів й семінарів, ділових зустрічей тощо). На жаль, суб'єкти МП, яким необхідно здійснювати свою господарську діяльність у офісах БІ «під ключ», не можуть бути нашими потенційними інкубантами.

Потрібно зауважити, що ГО «БІ в ІФ» варто шукати й виробничі площі (в асоційованих партнерів, органів державної влади тощо), що дозволило б розширити коло потенційних бізнес-інкубантів і певною мірою вплинути на галузеву структуру економіки регіону.

У БІ повинна функціонувати телефонна «Гаряча лінія» – своєрідна «Швидка допомога» для вихованців інкубатора щодо будь-яких питань ведення бізнесу (це також може бути самостійним бізнесом, якщо його рекламувати під солідною вивіскою і грамотно подавати починаючим фірмам, а також і розвиненим). Наявність такої телефонної лінії в ГО «БІ в ІФ» на даний момент розглядається. Проте тут фіксується кількість та зміст консультацій, наданих експертами БІ (за 1,5 року – більше 4 200).

ГО «БІ в ІФ» виступає партнером проекту «Податкова реформа – зворотній зв'язок», який спрямовано на створення системи громадського впливу на податкову політику держави, шляхом розробки та впровадження місцевих програм залучення громадськості та формування балансів інтересів платників податків, держави та органів місцевого самоврядування. На території досліджуваного БІ розташований

консультаційний пункт податківців. Один раз в місяць представник ДПІ в м. Івано-Франківську відповідає на всі питання, які найбільш цікавлять потенційних та діючих бізнес-інкубантів, проводить з ними роз'яснювальні бесіди в режимі круглого столу.

В Україні Бі в основному створені при деяких вищих навчальних закладах та в регіонах, а також за підтримки місцевих органів влади і держадміністрацій відповідного рівня. Об'єкт нашого дослідження не є винятком – його асоційованим партнером виступає кафедра економіки підприємства ІФНТУНГ, тому використовуючи свої можливості, Бі міг би «дбати» про перспективних талановитих студентів, їх стажування, подальше працевлаштування в інноваційних компаніях, які так чи інакше пов'язані з інкубатором, або для вирошування нових консультантів, проведення тренінгів, семінарів, лекцій.

Безумовно, процес бізнес-інкубування в Івано-Франківській області має переваги: є інструментом довгострокового економічного розвитку для регіону, забезпечує збільшення кількості успішно працюючих підприємств на місцевому ринку; сприяє зміні ставлення до особистої ініціативи у суспільстві; допомагає підприємцям почати свою справу; сприяє створенню нових робочих місць; підвищує ймовірність виживання нових малих чи середніх підприємств; сприяє обміну інформацією та обговоренню фірмами-клієнтами комерційних питань, що представляють взаємний інтерес; сприяє відновленню і використанню наявних будинків; підтримує розробку й передачу нових технологій, залучення фінансових та інших ресурсів у регіон.

Слабкими аспектами можна виділити те, що Бі надає допомогу лише обмеженому колу підприємств, чим практично вичерпується перелік потенційних додаткових бізнес-партнерів; не покриває всіх операційних витрат свого функціонування.

Висновки. На цей момент свого становлення ГО «Бі в ІФ» розвивається у позитивній динаміці. При цьому варто обґрунтовувати, розробляти та втілювати у життя подальші кроки його роботи на перспективу: розширення матеріально-технічної бази Бі; розробка щомісячних чи щоквартальних звітів про результати господарської діяльності учасників Бі; пошук додаткових будівель для допомоги суб'єктам малого бізнесу виробничої сфери діяльності; залучення осіб з обмеженими фізичними можливостями до бізнес-середовища; пошук потенційних інкубантів (молодь – навчальні заклади різних рівнів, центр зайнятості, асоціація малих та середніх підприємств тощо) та створення серед них конкурентного поля.

Отож, інкубатор не є «золотим ключиком», який легко відкриває двері до успіху та процвітання. Він лише створює сприятливі умови для інноваційного розвитку, допомагаючи суб'єктам МП реалізувати себе. Становлення Бі потребує постійної уваги держави, органів місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання та вчених і актуалізує подальші дослідження цієї проблеми.

Література:

1. Кожевіна Н. Бізнес-інкубація – прямий шлях до розвитку підприємництва / Н. Кожевіна [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.novekolo.info/ua/articles4.html>.
2. Коробов С. А. Методологическое пособие по деятельности малого инновационного предприятия в составе регионального бизнес-инкубатора / С. А. Коробов, А. Б. Семисото [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kurs.znate.ru/docs/index-155355.html?page=3>.
3. Прилепа Н. В. Бізнес-інкубатор як одна з сучасних організаційних форм підтримки інноваційної діяльності / Н. В. Прилепа // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2006. – № 5. – Т. 2. – С. 56–61.
4. Рожен О. Бізнес-інкубатор, технопарк, технополіс – сходинок інноваційного бізнесу / О. Рожен // Економіст. – 1997. – № 2. – С. 76–77.
5. Проданова І. І. Аналіз розвитку малого підприємництва та його вплив на регіональну економіку / І. І. Проданова, У. Б. Бережницька // Формування ринкової економіки в Україні. [Збірник наукових праць львівського національного університету ім. Івана Франка]. – 2011. – № 24. – С. 74–80.
6. Гончаров В. М. Формування організаційно-економічного механізму системи інноваційного розвитку підприємств регіону: [монографія] / В. М. Гончаров, Ю. Н. Деречинський. – Донецьк : СПД Купріянов В.С., 2009. – 280 с.
7. Андреев В. О. Результати програми розвитку бізнес-інкубаторів в Україні / В. О. Андреев, Т. О. Андрущенко та ін. // Розвиток науково-технологічних парків та інноваційних структур інших типів: Україна і світовий досвід : [Матеріали I міжнародної науково-практичної конференції (Львів, 3–5.11.02 р.)]. – Львів, ЛьвЦНТЕІ, 2008. – С. 41–46.
8. Гаташ В. Бізнес-інкубатор для маленьких і середніх інноваційних фірм [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zn.kiev.ua>.